

ادبیات کودک و نوجوان کاتالان

■ **خما یوچ**
دانشگاه والنسیا

Por Gemma Lluch

قانون آموزش اجباری در بخش عظیمی از کشورهای اروپا بود که ضرورت ایجاد نوعی ادبیات برای آن بخش از جمعیت را که به عرصه علم و سوادآموزی پا می‌گذاشت، در پی داشت. در این قرن است که نویسندگان کلاسیکی مانند **هافمن**، "Struwwelpeter" (۱۸۴۵) را می‌نویسد و آثاری هم‌چون "coure" از Edmundo de Amicis (۱۸۸۶) و یا «آیس در سرزمین عجایب» از **لویسی کارول** (Lewis Carroll) (۱۸۶۵) خلق می‌شود؛ کتاب‌هایی که مختص قشر کودک تولید و چاپ شده بودند. به ویژه این قرن، قرن مجموعه‌ای از آثار است که به سرعت به آثار کلاسیک ادبیات کودک مبدل می‌شوند: «سفر به اعماق زمین» اثر **ژول ورن**، «جزیره گنج» اثر **استیونسن** (R.L. Stevenson) یا «موبی‌دیک» (Moby Dick) اثر **ملویل** (Melville).

پیدایش ادبیات کودک در زبان کاتالان، بسیار آهسته‌تر اتفاق می‌افتد و اتفاقاً تا سال ۱۸۵۷ که اولین قانون آموزش اجباری برای بچه‌های ۶ تا ۱۰ ساله تصویب شد و معروف به

ادبیات کودک موجودی نواست؛ به سختی می‌توان پیش از پایان قرن ۱۸، از ادبیات مکتوب و تولید شده برای کودکان سخنی به میان آورد و به واقع، در قرن ۱۹ است که [این ادبیات] در اروپا شکل منسجمی به خود می‌گیرد.

پیش از آن، کتاب کودک، در وهله اول، کتابی آموزشی بود که برای فرزندان نجیب‌زادگان و پادشاهان نوشته می‌شد و نویسنده آن، خود مربی یا معلم بود. قرن ۱۹ در حقیقت، تغییر به سزایی در این وضعیت ایجاد می‌کند، ولی این تغییر بسیار کند صورت می‌گیرد؛ چرا که در اکثر اوقات، خواننده این نوع ادبیات، بسیار زود وارد بازار کار می‌شد و اصلاً فرصت فراگیری دستورالعملی را که به او اجازه خواندن بدهد، نداشت. سال ۱۸۴۱، تاریخ پراهمیتی است؛ چرا که در این زمان، انگلستان یکی از نخستین قوانین اروپایی را که طبق آن مدت کار روزانه کودکان کارگر در کارخانه‌ها محدود می‌شد، به تصویب رساند.

پیدایش

قابل توجه‌ترین پیشرفت در قرن ۱۹، تصویب

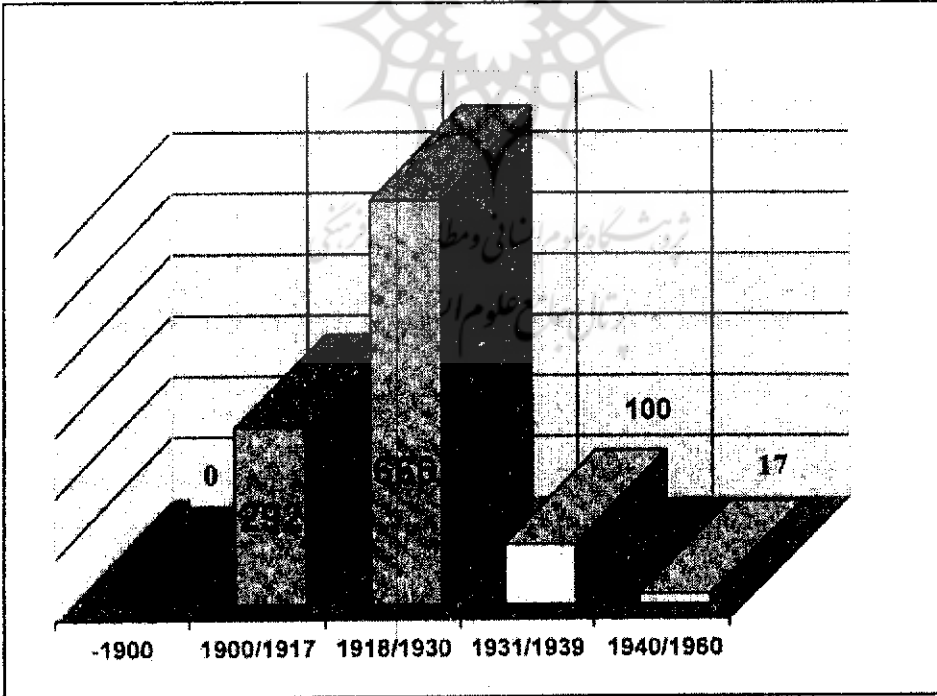
بخواهیم در مورد پیدایش ادبیات کودک کاتالان صحبت کنیم، بایستی تا قرن بیستم صبر کنیم؛ چرا که در این قرن است که این ادبیات در سایر قسمت‌های اروپا هم به دوران بلوغ و پختگی خود می‌رسد.

آغاز قرن بیستم

تولید [این ادبیات] در قرن بیستم، به شکل بسیار نامنظمی صورت می‌گیرد (تصویر ذیل). اگر تنها بر تولید رمان و داستان تمرکز کنیم، در می‌یابیم که تا پیش از سال ۱۹۰۰، آثار بسیار اندکی منتشر شده‌اند و همان‌طور که پیش‌تر توضیح دادیم، از این سال به بعد، ادبیات کودک و نوجوان وارد عصر طلایی و بسیار پرباری می‌گردد.

اگر از سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۳۰ را یک دوره در نظر بگیریم، در می‌یابیم که این دوره نه تنها از لحاظ

«قانون مویانو»ست، قانون دیگری مبنی بر این موضوع تصویب نمی‌شود. البته این قانون، فقط زبان کاستیانو (اسپانیایی) را به عنوان تنها دستور زبانی که امکان تدریس و آموزش در مدارس را دارد، معرفی کرده است. به علاوه، عناوین درسی اجباری، مثل تعلیمات دینی و اخلاقی مسیحی، خواندن، نوشتن و حساب را شامل می‌شود و فقط مقدمه‌ای بر دستور زبان اسپانیایی را مدنظر دارد. در نتیجه - طبق تحقیق انجام شده از طریق انجمن ملی کتابداران، باستان‌شناسان و بایگانی (۱۹۷۲) عجیب نیست که تعداد کتاب‌های نوشته و منتشر شده برای قشر کودک در قرن نوزدهم و به زبان کاتالان، حدود ۴۲ جلد (حداقل آن تعدادی که اطمینان داریم) بیش‌تر نبوده است و اکثر آن‌ها هم یا کتاب‌های مذهبی یا قطعات کوچک نمایشی و یا داستان بوده‌اند. پس اگر

دهند. در این پروژه عظیم، آموزش و پرورش و کاتالانیزاسیون کودکان اجتناب‌ناپذیر بود و نوسازی آموزش و پرورش هم به نوبه خود به مراکز آموزشی و کتب درسی به زبان کاتالان نیاز داشت.

۲. عوامل و رویکردهای ادبی:

اولویت‌های این جنبش (نوستی)، یعنی رمان کوتاه و داستان و هم‌چنین تخیل و خیال‌پردازی، به سرعت بر تولید کتاب کودک تأثیر گذاشت؛ هر چند اگر در دسترس کودک قرار می‌گرفت، از طریق مدارس یا کتابخانه‌ها بود.

۳. عوامل و رویکردهای هنری:

تصویرسازی کتاب کودک و پرداختن بدین مسئله، نشانگر عملکرد هنری این دوره است.

رودیروا و والرئو (۱۹۹۴) (Valriu) اظهار می‌دارند که چگونه در سال‌های آغازین قرن ۲۰، این جنبش (نوستی) انگیزه‌ای قوی در عرصه کتاب کودک ایجاد کرد. این دو نویسنده، بنیادی و پایه‌ای بودن این انگیزه را به نمایش می‌گذارند.

کمیت و تعداد متون به چاپ رسیده، بلکه از لحاظ کیفیت و تنوع هم از دیگر دوره‌ها متمایز است. در این دوره داستان‌ها، ترانه‌ها، نمایش‌نامه‌ها و اشعار بی‌شماری به چاپ می‌رسند (تعداد این کتاب‌ها ۲۰۱۹ جلد است که از میان آن‌ها ۹۵۸ داستان و رمان به قلم نگارندگان کاتالان است).

به علاوه، در این سال‌هاست که داستان‌های روایی **ژوزف ماریا فولک (Josep Maria Folch)**، **توررس (Torres)** و **کارلس ریبا (Carles Ribà)** و نیز ترجمه‌هایی از شاهکارهای ادبی اروپایی قرون گذشته به چشم می‌خورند که به قلم همین نویسندگان نوشته شده‌اند.

در تولیدات آغاز قرن بیستم، **روویرا (Rovira)** (۱۹۸۸) از دو نوع ادبیات مختلف صحبت می‌کند: یکی که در اقلیت قرار داشته و الهام گرفته از جریان «فرهنگ گرابی» و در وهله اول متأثر از جریان نوستی و بارسلون است و دیگری که در اکثریت قرار دارد و «مصرفی» است. مورد اخیر توسط مجله‌ای برای کودکان به نام «ان پاتوفت» (En patufet) و یا ضمیمه‌های دیگری که در زمینه‌های کلی‌تری به چاپ رسیده بودند، رواج می‌یافت.

جنبش‌های مدرنیسم و نوستی، نه تنها در تولیدات ادبی، بلکه در تولیدات فرهنگی هم تأثیر گذاشتند. پیروان این جنبش‌ها دارای نگرش‌های سیاسی و تفکراتی بودند که از ادبیات کودک و نوجوان نیز غافل نماندند. حتی در بخش چشم‌گیری از تولید و مصرف کتاب کودک هم مؤثر بودند. عواملی که **رودیروا (۱۹۷۶)** بدان اشاره می‌کند، به سه بخش تقسیم می‌شوند:

۱- عوامل سیاست فرهنگی:

به ویژه نوستی‌ها در نظر داشتند کشور را با استفاده از زبان و فرهنگ کاتالان به کلی تغییر

پیروان جنبش‌های مدرن و نوستی، دارای نگرش‌های سیاسی و تفکراتی بودند که از ادبیات کودک و نوجوان نیز غافل نماندند. حتی در بخش چشم‌گیری از تولید و مصرف کتاب کودک هم مؤثر بودند

نوسنتی‌ها در نظر داشتند کشور را با استفاده از زبان و فرهنگ کاتالان به کلی تغییر دهند. در این پروژه عظیم، آموزش و پرورش و کاتالانیزاسیون کودکان اجتناب‌ناپذیر بود و نوسازی آموزش و پرورش هم به نوبه خود نیازمند مراکز آموزشی و کتب درسی به زبان کاتالان

فویکس (J.v.Foix)، رافائل تاسیس (Rafael Tasis)، مائوریسی سرراهیما (Maurici Scrahhima) یا جوان تیکسی دور (Joan Teixidor) منتشر می‌کنند.

۳. مراکز ایجاد شده - مدارس و کتابخانه‌ها- حقیقتاً نمونه هستند؛ چرا که کودکان را از هر طبقه اجتماعی کشور، تربیت می‌کنند و کتاب‌های خوب کودک را به دست آن‌ها می‌رسانند.

از سال ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰

در دوره بعدی، کاهش چشم‌گیری در تولید کتاب‌های ادبی رخ می‌دهد که در وهله اول، به علت افزایش قابل توجه تولید کتاب‌های درسی است. بالاخره، سال‌های آخر جنگ داخلی اسپانیا تا ۱۹۶۰، به کلی فاقد ادبیات روایی برای کودکان است. جنگ به منزله قطع تمامی چیزهایی بود که تا آن زمان

آن‌ها این انگیزه را نقطه آغازی برای تحقق پیدا کردن بهترین آثار این حوزه می‌دانند و این مسئله فقط با اتحاد سه ضلع یک مثلث که همانا خلق، نشر و مصرف است، صورت می‌گیرد. این اقدامات نتیجه دیدگاه و ایده «کاتالون‌بای ایده‌آل» و درعین حال وسیله‌ای است برای کمک به تحقق بخشیدن به این ایده؛ هر چند اکثر اوقات حوزه نفوذی این آثار، به شهر بارسلون محدود بود. بدین ترتیب، طبق گفته رودیرا، جنبش نوسنتی این پیامدها را در برداشت:

۱. کتاب چه از نظر محتوا و چه از نظر کیفیت ظاهری، به درجه عالی رسید. به علاوه، چون شاعران برجسته، روشنفکران و مترجمان به ضرورت داشتن ادبیات کودک با کیفیت، ایمان آورده بودند، خلاف برخی کشورهای دیگر، در کاتالونیا ادبیات کودک از بهترین و بزرگ‌ترین دریچه یا به عرصه وجود می‌گذارد. بدین ترتیب، نویسندگانی هم‌چون ژوزف کارنر، کارلس ریا، کارلس سولدویلا (carles soldevila) یا ماریا ماننت (Maria Manent)، کتاب‌هایی ویژه کودکان می‌نگارند، اقتباس و یا ترجمه می‌کنند. هم‌چنین تصویرگرانی مانند نوگوس (Nogu's)، اوبیولس (obiols)، آپا (Apa)، جوان دلوری (John d'Ivori)، لولا آنگلادا (Lola Anglada)، ریکارت (Ricart) یا امیلی فزر (Emili Ferrer) این کتاب‌ها را تصویرسازی می‌کنند.

۲. مهم‌ترین روزنامه‌ها، پژوهش‌ها و تفسیرهایی را که راجع به کتاب کودک است، مریبان، منتقدان امروزی و شخصیت‌های آن دوره هم‌چون لویز پیکو (Lo'pezpico)، مانوئل دمونتولیو (Manuel de Montoliu)، الکساندر گالی (Alexandre Gali)، رویرا ای ویرجیلی (Rovira i virgili)، آرتور مارتورل (Artur Martorell)، جی، وی.

دوره را از ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۹ مشخص کنیم؛ دوره‌ای که در آن آثار اندکی به چاپ می‌رسند: ژوزف پاسکوال (Josep Pascual) در کاستیا، تومباتوسالس (Tombatossals ۱۹۳۰) را که اثری است با ویراستاری بسیار با کیفیت و تصویرسازی شده توسط برنات آرتولا (Bernat Artola)، پرز دولز (pérez Dolz) و سالاس بولی (Salas Boli) به مرحله چاپ می‌رساند. این اثر دارای محتوایی است که نمی‌توان به راحتی چیزی را به آن ضمیمه کرد:

مجموعه‌ای است به گزین از عناصر خیالی، برگرفته از عناصر فولکلور اسپانیایی و حتی از منابع خوراک‌شناسی و صنعت غذایی و با اشاراتی به جغرافیای کشور. در همان سال، اثر جوآکیم ریگ (Joaquim Reig) والنسیایی، یعنی "Contes Pera xiquets"، با عنوان فرعی "contes de la tradiuónordica" (داستان‌های اصیل اسکاندیناویایی) که یک سری جدید از داستان‌های فولکلور اروپایی است، چاپ می‌شود و چندین آثار دیگر که به این حد اهمیت ندارند.

دهه ۶۰

از سال ۱۹۶۲ به بعد، چشم انداز ادبی شروع به تغییر می‌کند. این تاریخ در واقع، آغاز - یا ادامه - ادبیاتی بود که پایه‌های آن با قدرت بنیان گذاشته شده است؛ چرا که در حال حاضر، حدود یک سوم از کل تولیدات کتاب به زبان کاتالان، مربوط به ادبیات کودک و نوجوان می‌شود.

طبق نظریه مادوئنیو (Madueño)، لازم است مسئله قابل اهمیت دیگری را نیز استخراج کنیم: «حوزه ادبیات کودک و نوجوان، از یک نوع بازپروری و مدرنیزاسیون که نشأت گرفته از اروپاست، ولی در مدارس کاتالان آغاز می‌شود، بهره می‌برد. اولیا و مربیان حرکتی ضد الگوی

تولید آثار ادبی کودک و نوجوان به زبان کاتالان، در کاتالونیا، جزایر بالئار و والنسیا، در بخش مهمی از موفقیت‌های بازار نشر نقش دارد. امکان دسترسی به مجموعه‌هایی برای هر گروه سنی را داریم که می‌توانند با بهترین آثار از نوع خود رقابت کنند. بخش مهمی از نویسندگان این حوزه، آثار خود را تألیف و بخش دیگر ترجمه می‌کنند

به دست آمده بود و تا سال ۱۹۴۶ ادامه دارد؛ سالی که در آن دوباره اولین کتاب‌ها شروع به منتشر شدن می‌کنند. البته کتاب‌هایی هم که در این دوره شروع به چاپ می‌کنند، تجدید چاپ همان کتاب‌های قدیمی هستند.

پژوهش انجام شده از طریق نوری و نتورا (Nuria Ventura ۱۹۷۰)، در مجموع ۱۵۹ کتاب را برمی‌شمارد، ولی تنها حدود ۱۷ جلد از آن‌ها رمان‌ها و داستان‌های ویژه کودک هستند. ممنوعیت نه تنها نگارش یا چاپ کتاب به زبان کاتالان، بلکه ممنوعیت آموزش این زبان در مدارس، به منزله دور افتادن از تمامی دستاوردهای نیمه اول قرن بیستم بود.

بدین ترتیب، تولیدات پیشین را مخصوصاً به آثار نوشته و چاپ شده در کاتالونیا اختصاص دادیم. طی دوره‌های ذکر شده، در والنسیا می‌توانیم یک

طی این دوره، آثار نمادینی خلق شدند که هر کدام تبدیل به کتاب‌های نمونه و مقدس شدند. به عنوان مثال، می‌توان از باغ وحش ون پیتوس *El zoo d'en pitus* (۱۹۶۶)، اثر **سباستیاسورریباس** (Sebastià Zorribas) و برنده جایزه فولک و توررس نام برد که طی سال‌های آغازین از سرگیری مجدد ادبیات، منتشر شد و از زمان انتشارش، به پدیده‌ای حیرت‌انگیز در میان خوانندگان خود مبدل گردید.

پایان قرن

از دهه ۷۰ تا به اکنون، بازار ادبیات کودک رو به اعتدال گذاشته است. می‌توانیم موضوعات مختلف و تجلی‌گران آن‌ها را به ترتیب برشماریم: رمان ماجراجویانه با نویسندگانی مثل **خوآکیم کاربو** (Joaquim Carbo) و کتاب *La casa sota la sorra* (لاکاساسوتالاسوررا) (۱۹۶۶)، رمان تاریخی با نویسندگانی مانند **امیلی تیکسی دور** (Emili Teixidor) و کتاب *L'ocell de foc* (لوسل دفوک) (۱۹۷۱)، رمان علمی - تخیلی با *Mecanoscrit del segon origen* (مکانوسکریت دل سگون اریجن) (۱۹۷۴)، اثر **مانوئل د پدروولو** که می‌توان گفت پرطرفدارترین آن‌ها بود.

چندی بعد انواع ادبی بزرگسالان نیز مانند رمان جنایی، با اثر **اندریو مارتین و جانومه ریبرا** (Andreu Martin)، (Jaume Ribera)، به نام *ND demanis llobarro* (۱۹۸۷) به ادبیات کودک می‌پیوندد. این کتاب از زمان چاپ، به چنان موفقیتی دست پیدا کرد که مجموعه کتابی که با استفاده از شخصیت اصلی این کتاب نوشته شده بود، به بازار آمد: شخصیت اصلی یک نوجوان است که ادای کارآگاهان رمان‌های پلیسی را در می‌آورد و نام خود را **فلانگان** (Flanagan)

آموزشی حکومت صورت دادند؛ حکومتی که تمرکزگرا و خودکامه بود. درحالی‌که آنان طرح نوگرایی و نوآوری در روش تربیتی مدارس را که ریشه در جریان‌های نو آموزشی و اجتماعی اروپایی داشت، پیشنهاد می‌دادند. البته در عمل، کاربرد زبان کاتالان در مدارس، تا از بین رفتن نابودی دیکتاتوری و استقرار دموکراسی امکان‌پذیر نشد. در این میان، تمامی تلاش‌ها برای تدوین و ویرایش کتاب‌های کودک و نوجوان به زبان کاتالان، به سه گام نخستین محدود شد: چاپ مجله *Cavall fort* (کاوال فورت) در سال ۱۹۶۱ - که پیوند دهنده نویسندگان حرفه‌ای و دنیای ناشران کودک و نوجوان بود - نشر *La Galera* و خلق جوایز ادبی *Josep M. Folch* (ژوزف ام. فولک) و **توررس** (Torres) و **خوآکیم** (Joaquim).

متأسفانه، ادبیات کودک

هنوز هم وابستگی

شدیدی به مدارس و مراکز

آموزشی دارد؛ چرا که

مدارس جایی هستند که

در آن‌ها بخش اعظم این

ادبیات خریده و پخش

می‌شود و در نتیجه،

عاملین و رابطان مراکز

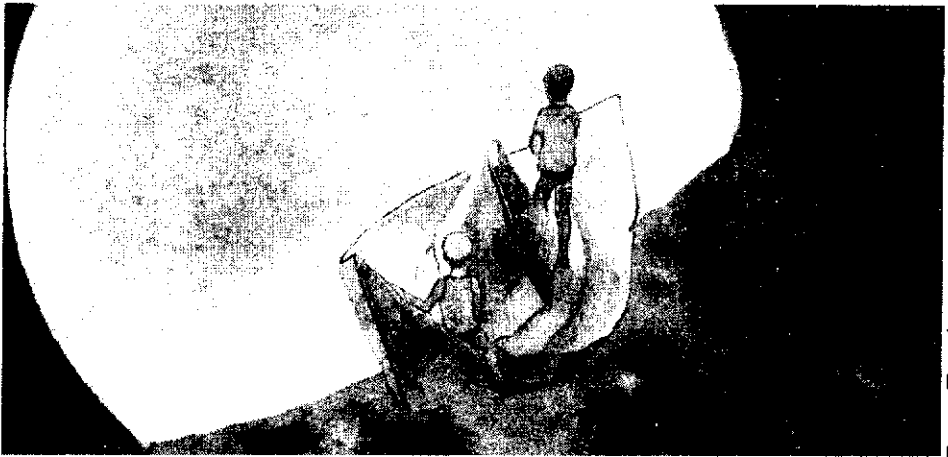
آموزشی، همان قدر که

در تهیه کتاب در حوزه

مدارس تأثیر می‌گذارند،

در انتشار آن نیز نقش به

سزایی دارند

گذاشته است.

ممنوعیت نگارش، نشر و آموزش به زبان کاتالان در دوره دیکتاتوری فرانکو، به نوعی مانع تولید آثار مختلف شد. بدین ترتیب، فقط آثار کم‌اهمیتی از نویسندگانی مانند انریک سولر (Enric soler) و گودس (Godes) که معلمان مرتبط و درگیر با جنبش‌های «نوگرایی آموزشی» بودند، منتشر

گرایش رئالیسم، موفقیت خود را مدیون اثر **خمالیناس**، نویسنده Cul de Sac (۱۹۸۶) و Aixi es larida (زندگی همین است)، اثر **کارلوتا** (۱۹۸۹ Carlota) است. گرایش فانتزی و خیال‌پردازی هم به نوبه خود، موفقیتش را مدیون ایده‌های مدرن و نوگرایانه میگل **اوبیولس** (Miguel Ubiols) است که در آثار خود از پوچ‌گرایی بهره می‌برد. آثاری مانند Ai Filomena Filomena! (۱۹۷۷) از این دست هستند. هم چنین نویسنده‌ای مانند Pop Albanell، از رئالیسم تخیلی و تجربه‌گرایی در آثاری چون راهنمای خیالی (La Guia Fantástica) (۱۹۷۷) بهره می‌برد.

ولی دامنه ادبیات به ادبیات روایی و داستانی محدود نمی‌شود و عصر حاضر، عصری است که در زمینه شعر، یکی از بهترین شعرا را که جایزه ملی ادبیات کودک و نوجوان را به خود اختصاص داده، به ما معرفی کرده است. **میگل دسکلوت** (Migvel Desclot) با مجموعه شعر mestrel Musica (استاد، بنواز! ۱۹۸۷).

و اما در مورد خطه والنسیا، تا ۱۹۷۰ قانون

پیدایش ادبیات کودک در زبان کاتالان، بسیار آهسته‌تر اتفاق می‌افتد و اتفاقاً تا سال ۱۸۵۷ که اولین قانون آموزش اجباری برای بچه‌های ۶ تا ۱۰ ساله تصویب شد و معروف به «قانون مویانو»ست، قانون دیگری مبنی بر این موضوع تصویب نمی‌شود

شد. هم‌چنین گلچین ادبی مقاله‌نویس برجسته والنسیایی، جوان فوستر (Joan fuster) که عنوان *Un mon per e infants* (دنیایی برای کودکان ۱۹۵۹) را داشته و توسط نقاش و مجسمه‌ساز برجسته آندریو آلفارو (Andreu Alfaro) تصویرسازی شده است نیز در این دوره به چاپ رسید.

در دهه ۸۰، اولین آثار در حوزه ادبیات کودک، از نویسندگانی که چندی بعد به برجسته‌ترین‌ها در این حوزه مبدل می‌شوند، شروع به چاپ می‌شود. این‌ها آثاری هستند که توسط ناشران کاتالانی مانند گالرا (Galera) یا ناشران والنسیایی که انحصاراً کتاب کودک منتشر می‌کنند، چاپ می‌شوند. از جمله می‌توانیم از آثاری مانند داستان‌های *Un estiu a la Marin Alta* از کارمه میگل (Garme Migel - ۱۹۷۰)، گلچین ادبی *Veles ivents* از فرران زوریاگا (Ferran zurriaga - ۱۹۷۴) که توسط مانوئل بویکس (Manuel Boix) تصویرسازی شده بود یا *El sari rei boig* از امپار لانوزا (Empar lanuza) و برنده جایزه فولک و توررس (۱۹۷۸) سخن به میان بیاوریم.

سال ۱۹۸۳، نقطه عطفی در این سال‌هاست و الحاق زبان کاتالان به سوابق تحصیلی مدارس، در همین سال تحقق می‌پذیرد. این دوره پربارترین دوره‌ها تا زمان حال است. اواخر این سال و اوایل سال بعد، سه مجموعه کتاب درسی تولید می‌شود و اولین ناشر والنسیایی نیز ظهور می‌کند که به نحو اختصاصی به ادبیات کودک می‌پردازد. این ناشران باعث رشد و در برخی موارد کشف افرادی شدند که امروزه جزو نویسندگان و تصویرگران به‌نام ادبیات کودک کاتالانی به حساب می‌آیند. در حال حاضر، تولید آثار ادبی کودک و نوجوان به زبان کاتالان، در کاتالونیا، جزایر بالئار و والنسیا،

در بخش مهمی از موفقیت‌های بازار نشر نقش دارد. بهتر بگوییم، هم اکنون امکان دسترسی به مجموعه‌هایی برای هر گروه سنی را داریم که می‌توانند با بهترین آثار از نوع خود رقابت کنند. بخش مهمی از نویسندگان این حوزه، آثار خود را تألیف و بخش دیگر را نیز از بهترین آثار ادبی اروپایی ترجمه می‌کنند. به طور کلی تصویرسازان هم در چشم‌انداز ادبی حضور پررنگی دارند. هر چند در اکثر مواقع ادبیات داستانی و روایی، بیش‌تر از هر نوع ادبی دیگر تولید می‌شود، حضور کتاب‌های شعر و نمایش‌نامه هم به میزان چشم‌گیری رشد کرده است. در نتیجه، می‌توان گفت که تولید و نشر در این حوزه بسیار قدرتمند شده است.

متأسفانه، ادبیات کودک هنوز هم وابستگی شدیدی به مدارس و مراکز آموزشی دارد؛ چرا که مدارس جایی هستند که در آن‌ها بخش اعظم این ادبیات خرید و پخش می‌شود و در نتیجه، عاملین و رابطان مراکز آموزشی، همان قدر که در تهیه کتاب در حوزه مدارس تأثیر می‌گذارند، در انتشار آن نیز نقش به‌سزایی دارند.

فهرست منابع

- 1- Alonso, Miquel "La literatura infantil i juvenil fins a 1931. Novel. les, antologies escolares, revistes". <http://www.xtec.es%7Emalons22/personal/infantil.htm>
- 2- Associació Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Argucólogos (1972): *Bibliografía historica del libro infantil en catalán*. Madrid.
- 3- Madueño, David (2004): "Desenvolupament de la lleoatura infantil i juvenil a Catalunya", *lletra. Espai Virtual de literatura catalana*. <http://www.uoc.edu/lletra/temática/liteinfantil/index.html>
- 4- rovíra, t. (1988): "La literatura infantil i juvenil", dins *Historia de la literatura catalana*, volum 11. Barcelona, Ariel.
- 5- valriu i llinas, c. (1994): *Historia de la literatura infantil i juvenil catalana* Barcelona: Editorial Pirene.
- 6- ventura, n. (1970): *Bibliografía histórica del libro infantil en catalán (1939-1970)*. *Tesi de llicenciatura*. Barcelona: Escola Universitaria de Biblioteconomia i Documentació.